

Katar Krizinin Körfez'in Bölgesel Güvenliği Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Kristian Coates Ulrichsen

Özet: Körfez'de, Katar ile Suudi Arabistan, Bahreyn ve BAE arasında 23 Mayıs'ta baş gösteren derin ayrışma, 1990 yılında Kuveyt'in Irak tarafından işgal edilmesinden ve 1991 yılının Ocak-Şubat'ında patlak veren Körfez Savaşı'ndan bu yana Körfez İşbirliği Teşkilatı'na (KİK) yönelik en büyük tehdit olarak okunabilir. Müttefik üç KİK üyesi devletin (Suudi Arabistan, Bahreyn ve BAE) Katar'dan yerine getirmesini istediği talepler, anlamlı bir ortak savunma iş birliği forumunu uzun yıllardır oluşturamayan KİK içerisindeki gerilimleri de açığa çıkardı. Ayrıca bu kavga, KİK'in birkaç parçaya bölünmesi tehlikesini de taşıırken bölgesel güvenlik yapılarına yeni katılımcıların dâhil olmasının da yolunu açıyor. Türkiye ve sahip oldukları potansiyel bakımından Rusya ile İran gibi ülkelerin de mevcut krize müdahil olması, KİK içerisinde halihazırda baş gösteren gergin atmosferi muhtemelen derinleştirecek ve 1991 sonrası Körfez güvenlik mimarisinin mihenk taşı olan Batılı devletlerle olan iş birliği ağını zayıflatacaktır.

Körfez'deki bölgesel güvenlik yapıları iki ana hattın üzerinden geçiyor. Birincisi, bölgedeki rejimlerin istikrarlı bir grafik ortaya koymasında çıkarları olan dış güçlerin denize açılan kıyılardaki varlığı iken ikincisi, güç dengesizliği ile 3 büyük devlet (İran, Irak ve Suudi Arabistan) ile 5 daha küçük devlet (Bahreyn, Kuveyt, Umman, Katar ve BAE) arasındaki tehdit algısı farklılığıdır. Bu güç dengesizliğinin doğası zaman içerisinde kayda değer ölçüde değişmiş olsa da bu dengesizlik, ulusal güvenliğe dair meselelerin birçoğu açısından çok taraflılık yerine tek taraflılığın oluşmasına neden olmuş ve Katar kriziyle birlikte belki de kendi manevra alanını daha da genişletecek yollar yaratmıştır.

Koruma Politikaları

Birleşik Krallık, Arap Yarımadası'nın kıyı şeridindeki yerel yöneticilerle Genel Barış Anlaşması'nı imzaladığı 1820'den Britanya hükümetinin finansal baskısı altında, Süveyş'in doğusundaki tüm mevzilerden askeri birliklerini çektiği 1971'e kadar Körfez'deki en büyük dış güçtü. Britanya, bugün Birleşik Arap Emirlikleri'ni (BAE) oluşturan emirliklerle 1835'de, Bahreyn ile 1861'de, Kuveyt ile 1899'da ve 1914'te, son olarak da Katar ile de 1916'da birebir anlaşmalara imza attı [1]. Bu anlaşmalar, iktidarı elinde tutan ailelere diplomatik düzeyde tanınma ve ayakta kalmalarını sağlayacak bir dış koruma sağlayarak kendi ülkeleri içerisinde meşruiyet ve güçlerini pekiştirmeleri için olanak sağladı [2]. Ayrıca bu koruma, Körfez ülkelerindeki yönetici elitler için (bu hükümler ailenin bir üyesi yahut Britanyalı bir yetkili olabilir) muhafazakâr statükoyu korumanın ciddi çıkarları olacağı anlamını taşıyordu. Nitekim Başbakan Harold Wilson, Britanya'nın Körfez'den 1971'in sonuna kadar çekileceğini ilân ettiğinde Abu Dabi, Dubai ve Katar yöneticileri, maliyetleri üstlenmek kaydıyla garnizonları muhafaza etmeyi önermişlerdi [3].

Britanya'nın Kasım 1971'de askeri birliklerini çekmesinin ardından Mayıs 1981'den Abu Dabi'deki bir zirvede Körfez İşbirliği Teşkilatı'nın kuruluşuna kadar geçen 10 yıl, küçük Körfez devletleri için bir hayli tehlikeli bir on yıldır. 1971'de İngiliz koruması altındaki statülerini kaybetmek; Kuveyt, Bahreyn, Katar ve BAE gibi bağımsızlığını yeni kazanmış devletleri kendisinden daha büyük ve güçlü komşularına karşı kırılgan hâle getirdi. Irak, Kuveyt'in 1961'de bağımsız olmasının hemen akabinde birliklerini Kuveyt sınırına yığmıştı ki bu hamle, İngiliz kuvvetlerinin çekilmelerinden sadece 6 gün sonra gerçekleşmiş ve birliklerin yeniden Kuveyt'e geri dönmesini gerektirmişti. İran Şahı ise ülkesinin Bahreyn takımadası üzerindeki egemenlik iddiasını 1968'de yeniden gündeme getirmiş ve nihayetinde bu mesele, Bahreyn'i ziyaret eden ve buradaki vatandaşların bağımsız bir Arap devleti altında yaşamak istediğine onay veren bir Birleşmiş Milletler (BM) misyonu tarafından çözülmüştü. Yerel yetkililer için daha endişe verici olan ise, Britanya'nın Kasım 1971'deki askeri birliklerini çekmesinden hemen bir gün önce İran'ın, Sharjah ve Ras al-Khaimah emirliklerindeki Ebu Musa ve Tunb Adaları'nı işgal etmesiydi [4]. Yeni Körfez devletlerindeki bu kırılganlık hissi, 1973'te Sharjah Emiri'ne karşı bir darbeye Baas Partisi yönetimindeki Irak'ın dahil olması [5] ve Bağdat'ın 1975'e kadar Umman'ın

Bağımsızlığı için Halk Cephesi hücrelerine destek verip onlara ev sahipliği yapması [6] ile daha da karmaşık bir hal aldı.

KİK ve ABD

KİK'in Mayıs 1981'de kurulması, 1979'daki İran Devrimi'nin ve 1980'de patlak veren İran-İrak Savaşı'nın sebep olduğu girift tablo ve belirsiz manzaraya karşı ivedi bir cevap mahiyetindeydi [7]. KİK, kökenleri 8 Körfez devletinin dışişleri bakanlarının 1976 yılında Maskat'ta bir araya geldiği bir toplantıya kadar uzanan ve birbirleriyle yarışan 7 bölgesel iş birliği vizyonunun içerisinde inkişaf etti. İran'da Şah'ın bir ulema rejimiyle yer değiştirmesi ile öncelikle İran'daki devrimci coşkunun çevre ülkelere ihraç edilmesi gibi girişimler de Körfez'deki başkentlerin bölgesel güvenliğine büyük bir tehdit olarak telakki edildi. Sonuç olarak Irak ve İran, 25 Mayıs 1981'de Abu Dabi'de kurulan bu bölgesel organizasyondan dışlandılar. Bu durum, KİK'in Irak ve İran'ı dışlaması öncelikli olarak birbirine benzer 6 siyasi yapının yurttaşlarını ve kendi bünyesindeki yönetimlerini, birbiriyle savaşıyor ve hegemonik tasarımlara sahip olan iki devrimci rejimden (Irak ve İran) yayılan ulus-ötesi tehditlere karşı koruma niyetiyle verilen savunmacı bir karşılıktı [8]. Nitekim KİK ne siyasi ne de askeri bir ittifaka ya da egemenliğin paylaşıldığı bütünleşik bir ulus-üstü karar verme merciine veyahut dış politika üretmeyi esas alan açık bir akde sahip değildi [9].

1971'de İngiliz koruması altındaki statülerini kaybetmek; Kuveyt, Bahreyn, Katar ve BAE gibi bağımsızlığını yeni kazanmış devletleri kendisinden daha büyük ve güçlü komşularına karşı kırılgan hâle getirdi. Irak, Kuveyt'in 1961'de bağımsız olmasının hemen akabinde birliklerini Kuveyt sınırına yığmıştı ki bu hamle, İngiliz kuvvetlerinin çekilmelerinden sadece 6 gün sonra gerçekleşmiş ve birliklerin yeniden Kuveyt'e geri dönmesini gerektirmişti

Kurulduğu günden beri söz konusu 6 KİK üyesi devlet, önem taşıyan bölgesel ve güvenlik meselelerine dair siyasi uzlaşi için her üyenin üzerinde ittifak edeceği bir duygu birliği ve konsensüse ulaşmak için çabalıyor [10]. Nitekim bu, İran-İrak Savaşı sırasında hızlı bir şekilde iki kampın ortaya çıkmasıyla hemen açığa çıktı. Körfez'in kuzeyindeki coğrafi konumları ve çok daha büyük ölçüde Sünni ve

KİK'in Irak ve İran'ı dışlaması öncelikli olarak birbirine benzer 6 siyasi yapının yurttaşlarını ve kendi bünyesindeki yönetimlerini, birbiriyle savaştan ve hegemonik tasarımlara sahip olan iki devrimci rejimden (Irak ve İran) yayılan ulus-ötesi tehditlere karşı koruma niyetiyle verilen savunmacı bir karşılıktı

Şii karışımı bir nüfusa sahip olmaları; Kuveyt'i, Suudi Arabistan'ı ve Bahreyn'i kendi güvenliklerine karşı bir dizi maddi ve ideolojik tehditle karşı karşıya bıraktı. Üç ülke de Bahreyn'de 1981'de yaşanan İran destekli darbe girişimi, Kuveyt'teki bombalı saldırı dalgası, Kuveyt Emirine 1985'te yapılan suikast girişimi ve 1987'de Suudi Arabistan'da Hizbullah el-Hicaz'ın ortaya çıkışı da dahil olmak üzere politik şiddet ve terör eylemlerini tecrübe etti [11]. Öte yandan güneyde, Körfez'in kuzeyindeki ülkelere nazaran İran tehdidi daha azdı. Katar, BAE ve Umman'daki politikacılar İran ile ekonomik ilişkilerini devam ettirirken Irak'a sınırlı bir finansal ve sözlü (KİK bildirileri aracılığıyla) destek vererek dengeyi korumayı gözettiler. Bu denge politikası BAE'de inanılmaz boyutlara ulaştı. Abu Dabi, Ras al-Khaimah, Ajman ve Fujairah, Irak ile saf tutarken Dubai, Sharjah ve Umm al-Quwain, İran'ın yanında yer aldılar [12].

İran-Irak Savaşı'nın bitimine yakın alınan kararlar, ABD'nin Körfez'deki askeri varlığını çok büyük ölçüde genişletti. 1986 ve 1988 arasındaki gelişmelerle birlikte, Britanya'nın 1971'deki birliklerini buradan çekmesinden bu yana bölgeye ilk kez büyük bir dış deniz gücü gelmiş oluyordu. Bu durum, ABD'nin (Birleşik Krallık, Sovyetler Birliği, Fransa ve İtalya ile beraber) tekrar bayrak çekilmiş ve kiralanmış gemilere eşlik etmeleri için savaş gemilerini yollaması ile gerçekleşti. İran'ın yeniden bayrak çekilmiş ticari gemilere yaptığı saldırılar, dış güçlerin misilleme yapmasına davetiye

çıkartıyordu. Zira ABD Deniz Kuvvetleri, Kasım 1987'de ve Nisan 1988'de ABD bayraklı gemilere yapılan saldırılara yanıt olarak İran'ın denizdeki petrol platformlarını yok etmişti [13].

ABD'nin bölgesel bir aktör olarak müdahalesinin kökleri, Suudi Arabistan ile uzun süredir devam eden güvenlik iş birliğine ve Bahreyn'deki deniz müfrezesinin (ABD Orta Doğu Kuvvetleri) varlığına dayanır ki bu iki ülkenin de geçmişi 1940'lara ve ayrıca ABD'nin, Körfez bölgesinde kendi ulusal çıkarlarını koruması gerektiğinde kuvvet kullanımına başvurabileceğini öngören Ocak 1980 tarihli Carter Doktrini'ne kadar uzanır. 1990'larda George H.W. Bush ve Bill Clinton başkanlığındaki sonraki yönetimler ise "çifte çevreleme politikasını (dual containment policy)" ortaya koyarak Irak'ı ve İran'ı bölgesel güvenlik yapılarından dışladılar ve KİK devletleri ile ikili ilişkilerini derinleştirdiler [14]. Bu, Umman ile hâlihazırda var olan tesislere erişim anlaşması ile gerçekleşirken Bahreyn, Kuveyt, Katar ve BAE ile ayrı ayrı savunma iş birliği anlaşmaları yapıldı (ayrıca ilk ikisine sırasıyla 2002 ve 2004 yıllarında NATO Dışı Önemli Müttefik statüsü verildi). KİK devletleri, 1995'te Manama'daki 5. Filo için esas lojistik, komuta ve kontrol noktalarına dönüştü; 2002'de ABD Merkez Komutanlığının (CENTCOM) merkezi Doha'ya aktarıldı ve aynı zamanda önemli miktarda askeri ekipman BAE'nin hava üslerinde ve limanlarında depolandı. Kuveyt ise

Kurulduğu günden beri söz konusu 6 KİK üyesi devlet, önem taşıyan bölgesel ve güvenlik meselelerine dair siyasi uzlaşi için her üyenin üzerinde ittifak edeceği bir duygu birliği ve konsensüse ulaşmak için çabılıyor. Nitekim bu, İran-Irak Savaşı sırasında hızlı bir şekilde iki kampın ortaya çıkmasıyla hemen açığa çıktı

2003 sonrasında Irak'taki çok uluslu kuvvetlerin idari ve lojistik yaşam hattı olarak işlev gördü [15].

KİK'in kolektif bir şekilde politika üretmesi meselesi –bilhassa da savunmaya dair meselelerde- bir hayal olarak kaldı çünkü KİK ülkeleri, Amerika'nın güvenlik şemsiyesine ikili ilişkiler temelinde entegre oldular ve güvenlik meselelerine dair kolektif bir yaklaşım oluşturmak için ortaya konan cılız çabalar da başarısız oldu

Kolektif Eylem İllüzyonu

KİK'in kolektif bir şekilde politika üretmesi meselesi –bilhassa da savunmaya dair meselelerde- bir hayal olarak kaldı çünkü KİK ülkeleri, Amerika'nın güvenlik şemsiyesine ikili ilişkiler temelinde entegre oldular ve güvenlik meselelerine dair kolektif bir yaklaşım oluşturmak için ortaya konan cılız çabalar da başarısız oldu. Bu durum bir nebze de olsa görece daha küçük beş KİK ülkesinden dördünün (Bahreyn bir istisna), KİK ile bağlarını daha sağlam kılmaları durumunda ortaya çıkabilecek bir Suudi hegemonyasından duydukları çekinceyi de yansıtıyor [16]. KİK içerisinde birleşik bir iç güvenlik mekanizması kurma girişimleri 1992'de ve 1994'te –iki dönemde de Kuveyt'in direnmesi yüzünden- başarısız oldu ve ancak 2012'de, Arap Baharı ile yükselen siyasi dalganın akabinde başarıya ulaşabildi [17]. Suudi Arabistan ve Katar arasında 1992 ve 1993'te yaşanan sınır ihtilafları ile Suudi Arabistan ve BAE gemileri arasında 2010 yılında kime ait olduğu tartışmalı olan sularda yaşanan kısa süreli çatışmalar da Suudi Krallığı ile ondan daha küçük komşuları arasındaki güç dengesizliğine dair endişeleri arttırdı [18]. 2011'de KİK'in Körfez Kalkanı Kuvveti'nin Bahreyn hükümetine düzeni yeniden tesis etmede yardım etmesi için ülkeye konuşlandırılan askeri birlikler yoluyla gerçekleşen Bahreyn müdahalesi

bile aslında bir Suudi ve BAE inisiyatifiydi ve bu süre zarfında bir grup Kuveytli doktor, Bahreyn'e girmeyi reddetmişti [19].

Daha yakınlarda ise, Suudi Arabistan'ın KİK'i siyasi anlamda daha entegre bir Körfez birliğine dönüştürme girişimleri, diğer üye devletlerin katı muhalefetleri karşısında bir gelişme sağlayamadı. Kral Abdullah, Riyad'da Aralık 2011'de yapılan KİK zirvesinde, daha yakın bir "Körfez Birliği" vizyonunu ilân etmişti ki söylendiği kadarıyla diğer liderler bu tek taraflı ilân karşısında şaşkınlığa uğramıştı. Dönemin Suudi Dış İşleri Bakanı Prens Saud el Faysal el Saud'un daha entegre bir askeri ve bölgesel güvenlik politikasına dair önerilerini sunmasına rağmen, ne Mayıs 2012'de Riyad'da yapılan yıl ortası KİK Danışma Zirvesi'nde ne de onu takiben Bahreyn'de (Aralık 2012) yahut Kuveyt'te (Aralık 2013) yapılan zirvelerde daha yakın bir siyasi birlik oluşturmak yolunda bir konsensüs sağlanamamıştı. Umman'ın Dış İşleri Bakanı Yusuf bin Ali, Suudilerin girişimini görülmedik derecede açık ve doğrudan bir tavırla reddetmiş ve Bahreyn'deki güvenlik konferansının katılımcılarına, "Bir birliğe karşıyız. Bir birliğin olmasını engellemeyeceğiz ancak eğer böyle bir birlik kurulursa biz bunun bir parçası olmayacağız" demişti [20].

Daha yakınlarda ise, Suudi Arabistan'ın KİK'i siyasi anlamda daha entegre bir Körfez birliğine dönüştürme girişimleri, diğer üye devletlerin katı muhalefetleri karşısında bir gelişme sağlayamadı

Birbirinden Ayrılan Yollar

Katar ve komşuları arasındaki ayrışmanın kökleri ise Arap Baharına dönük verilen birbirinden farklı karşılıklarda yatıyor. Katarlı politikacılar –ve Katar merkezli medya grubu El Cezire- (Bahreyn'de

baş gösteren ayaklanmaları desteklemelerine rağmen) Kuzey Afrika, Suriye ve Yemen'deki ayaklanmaları desteklediler ve bu ayaklanmaları takiben gerçekleşen siyasi geçiş süreçlerinde Müslüman Kardeşler de dahil olmak üzere bir dizi İslamcı gruba yardım ettiler. Katar'ın Müslüman Kardeşlere yönelik olumlu yaklaşımı, Abu Dabi'nin Müslüman Kardeşlerin (genel olarak İslamcı hareketlerin) bölgesel siyasi düzene hayati bir tehdit teşkil ettiği görüşü ile taban tabana zıttı [21]. Katar tarafından bölgedeki İslamcı gruplara 2011 ve 2013 arasında verilen desteğe, Riyad ve Abu Dabi daha kararlı bölgesel politikalar formüle etmekle karşılık verdi. Bu politikalar, Arap Baharının ilk aşamasının sonuna gelindiğine delalet eden hadise olarak Mısır'da 2013'de askeri cuntanın yönetimi tekrar ele geçirmesiyle beraber büyük bir ivme kazandı [22].

2011 sonrası Mısır (ve Libya), bölgesel meselelere dair Katarlıların ile BAE'lilerin yaklaşımlarındaki farklılıkları daha da fazla ortaya çıkarırken, 2015'ten beri süren Yemen'deki savaş, oldukça belirgin ulusal güvenlik hedeflerini (Suudi Arabistan ve BAE'de) sözde çok taraflı bir şemsiye altında bir araya getirmek hususundaki pratik sorunları da gösterdi

2011 sonrası Mısır (ve Libya), bölgesel meselelere dair Katarlıların ile BAE'lilerin yaklaşımlarındaki farklılıkları daha da fazla ortaya çıkarırken, 2015'ten beri süren Yemen'deki savaş, oldukça belirgin ulusal güvenlik hedeflerini (Suudi Arabistan ve BAE'de) sözde çok taraflı bir şemsiye altında bir araya getirmek hususundaki pratik sorunları da gösterdi. Her bir örnekte, güç projeksiyonu anlamında KİK devletlerinin kararlılığı büyük ölçüde ulusal düzeydeki kanallar aracılığıyla ortaya konurken kolektiflemiş oldukça

zayıf bir koordinasyon mekanizması vardı. Aynı durum, Suudi Arabistan-BAE-Bahreyn'in 2014'te kendi büyükelçilerini 8 aylığına Doha'dan geri çektiği zaman Katar ile girdikleri diplomatik çatışmada da görüldü. O dönemde, tıpkı bugün ihtilafların yaşandığı gibi ne Kuveyt ne de Umman, Katar'a karşı hamlelerinde diğer KİK devletlerine katılmadılar ve KİK Sekreteryası krizi çözme girişimlerinde bulunmaktan ziyade krize dair politika üretmedeki silikliğiyle dikkat çekti [23].

Mevcut kriz, 2014'teki krizden birkaç yönden ayrılıyor. Başlıca fark ise Suudilerin ve BAE'nin en son çekişmeden bu yana Katar yönetiminin izlediği yolu değiştirmedikçe ve bu sefer çok daha büyük bir baskı uygulanmadığı takdirde de değiştirmeyeceğine ikna olmuş olmasıdır. Bu da Katar'a uygulanan ekonomik yaptırımları, Katar'a ve Katar'dan gelen ticaret ve insan akışına konulan kısıtlamaları ve Mısır gibi bölgedeki diğer ülkeleri Katar'a karşı seferber etme çabalarını büyük ölçüde açıklıyor. Bu durum ayrıca, iki tarafın arzularının 2014'e kıyasla daha fazla ayrıştığı ve aradaki çatlakların tamirinin çok daha güç olacağı anlamına da geliyor. Her daim kırılgan bir kavram olan "Körfez Birliğindeki" bu çatlaklar, bölgesel güvenlik diyaloglarına dair mevcut gerilimleri daha da derinleştirecek ve yukarıda bahsettiğimiz ayrıştırıcı gidişatı daha da körükleyecek bir şekilde kendilerini dahil etmek isteyen ve bir anlamda var etmek isteyen yeni adaylara da fırsatlar sunuyor. Buna bir örnek olarak, Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyonun Katar'dan 2016'da operasyonel hâle gelen Türk askeri üssünü kapatması talebinde bulunması gösterilebilir. Eğer mevcut ihtilafın bir sonucu olarak Katar ve İran arasındaki ikili ilişkiler gelişirse daha büyük gerilimler de yaşanabilir [24].

Son olarak, mevcut krizin ABD ve bölgesel güvenlik mimarisinde payı olan diğer uluslararası aktörler nezdinde de olumsuz etkileri olacaktır. Bu ihtilaf, en iyi ihtimalle Musul ve Rakka'da Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) ile mücadele, Suriye felaketine dair diplomatik bir çözüm bulma ve Yemen ile Libya'da devletin tümünden çökmesini engelleme konusundaki ciddi zorluklardan dikkatin kaymasına sebep olan gereksiz bir krize karşılık geliyor. Ancak Bahreyn'in, ABD öncülüğünde Bahreyn merkezli yürütülen İŞİD karşıtı koalisyonda görev yapan Katarlı askeri personeli kovması, bu krizin bölgedeki çatışmalara yapılan uluslararası müdahaleleri nasıl etkilediğini gösteriyor [25]. Dahası, bu ihtilaf tam da ABD yönetiminin iç meselelere odaklandığı ve Beyaz Saray ile bakanlıklar arasındaki politikaları koordine etmekte zorlandığı bir döneme denk geldi ki bu durum da Körfez'deki ABD liderliğinin tutarlılığını sorgulatacak şekilde bir dizi birbirine zıt mesajın verilmesine sebep oldu. Körfez'i birbirinden uzaklaştıran, merkezden kaçma eğilimindeki kuvvetlere bir son vermek ve güveni yeniden inşa etmenin yollarını bulmak, tecrübesiz bir başkanın kapasitesini ve bir nesildir bölgedeki güvenlik yapısının mihenk taşı olan iş birliği ağlarının kurumsal dayanıklılığını görmek için bir imtihan olacaktır.

Referanslar

- [1] James Onley ve Suleyman Khalaf, 'Shaikly Authority in the Pre-oil Gulf: An Historical-Anthropological Study,' *History and Anthropology*, 17(3), 2006, s.193.
- [2] Lisa Anderson, 'Absolutism and the Resilience of Monarchy in the Middle East,' *Political Science Quarterly*, 106(1), 1991, s.9.
- [3] Shohei Sato, "Britain's Decision to Withdraw from the Persian Gulf, 1964-68: A Pattern and a Puzzle," *Journal of Imperial and Commonwealth History*, 37(1), 2009, s.108.
- [4] William Roger Louis, 'The British Withdrawal from the Gulf, 1967-71,' *Journal of Imperial and Commonwealth History*, 31(1), (2003), s.102.
- [5] Christopher Davidson, *Dubai: The Vulnerability of Success* (London: Hurst and Co., 2008), s.251.
- [6] Marc Valeri, *Oman: Politics and Society in the Qaboos State* (London: Hurst and Co., 2009), s.60.
- [7] Abdulkhaleq Abdulla, 'The Gulf Cooperation Council: Nature, Origin and Process,' in Michael Hudson (ed.), *Middle East Dilemma: The Politics and Economics of Arab Integration* (New York: Columbia University Press, 1999), s.154.
- [8] Abdullah Bishara Körfez İş birliği Teşkilatı (KİK) Genel Sekreteri, 1981-93 ile yazarın mülakatı, 2009.
- [9] Kristian Coates Ulrichsen, 'Is the GCC Worth Belonging To?' *Chatham House Expert Comment*, 20 Haziran 2017.
- [10] Bahreyn, Kuveyt, Umman, Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE).
- [11] Hasan Tariq Alhassan, 'The Role of Iran in the Failed Coup of 1981: The IFLB in Bahrain,' *Middle East Journal*, 65(4), 2011, s.603; Toby Matthiesen, 'Hizbullah al-Hijaz: A History of the Most Radical Saudi Shi'a Opposition Group,' *Middle East Journal*, 64(2), 2010, s.179.
- [12] Christopher Davidson, *The United Arab Emirates: A Study in Survival* (London: Lynne

Rienner, 2006), s.206.

- [13] Abdul-Reda Assiri, *Kuwait's Foreign Policy: City-State in World Politics* (Boulder, CO: Westview Press, 1990), s.107-108.
- [14] Barry Buzan ve Ole Waever, *Regions and Powers: The Structure of International Security* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), s.201.
- [15] F. Gregory Gause III, *The International Relations of the Persian Gulf* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), s.127.
- [16] Anthony Cordesman, Ibrahim Suleiman al-Duraiby'de alıntılanmıştır, *Saudi Arabia, GCC and the EU: Limitations and Possibilities for an Unequal Triangular Relationship* (Dubai: Gulf Research Centre, 2009), s.89.
- [17] Joseph Kechichian, 'The Gulf Security Pact: Another GCC Dilemma,' *Al Jazeera Online*, 24 Şubat 2014.
- [18] 'Saudi-Qatar Flare-up,' *Gulf States Newsletter*, Volume 19, Issue 501, 12 Aralık 1994, s.5; 'Naval Battle Between UAE and Saudi Arabia Raises Fears for Gulf Security,' *The Daily Telegraph*, 26 Mart 2010.
- [19] 'Kuwait Medical Team Hopes for Bahrain Clearance,' *Associated Press*, 23 Mart 2011.
- [20] 'GCC Unity Questioned as Summit Begins,' *Gulf States Newsletter*, Volume 37, Issue 960, 12 Aralık 2013, s.7.
- [21] David Roberts, 'Qatar, the Ikhwan, and Transnational Relations in the Gulf,' *Project on Middle East Political Science*, 9 Mart 2014.
- [22] Kristian Coates Ulrichsen, 'The Gulf States and the Rebalancing of Regional and Global Power,' *Rice University's Baker Institute for Public Policy*, 8 Ocak 2014.
- [23] Kristian Coates Ulrichsen, 'Is the GCC Worth Belonging To?' *Chatham House Expert Comment*, 20 Haziran 2017.
- [24] Martin Chulov, 'Erdoğan Rejects Saudi Demand to Pull Turkish Troops Out of Qatar,' *The Guardian*, 25 Haziran 2017; 'Iran: Hassan Rouhani Condemns 'Siege of Qatar',' *Al Jazeera Online*, 25 Haziran 2017.
- [25] Naser Al Wasmi ve Taimur Khan, 'Deadline for Qataris to Leave UAE Has Passed,' *The National*, 18 Haziran 2017.

YAZAR HAKKINDA

Kristian Coates Ulrichsen, Houston, Texas'taki Rice University's Baker Institute For Public Policy'nin Orta Doğu departmanı uzmanıdır. "Qatar And The Arab Spring" ve "The United Arab Emirates: Power, Politics, and Policymaking" eserleri de dahil olmak üzere Körfez ülkeleri bağlamında Uluslararası İlişkiler ve Politik Ekonomi başlıklarını inceleyen dört kitabın yazarıdır.

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum, amacı; Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum, bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeterek araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

